UFÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ
FIU JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

Aycil, S., Uluslararası Final Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (UFUSOBED)/FIU Journal of Social Sciences and Humanities (FIU JOSSH)1-2 (2025-2) DOI 10.29329/ufusobed.2025.1337.5)

DOI:
10.29329/ufusobed.2025.1337.5

Derleme Makalesi /
Compilation Article

Geliş / Arrival

28.03.2025

Kabul Tarihi /Accepted Date

30.06.2025

Serkan Aycil
Bağımsız Araştırmacı, İstanbul PTT Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü,
sserkan.aycil@gmail.com
ORCID 0000-0002-3540-5548

Metadata from Crossref

SCREENED BY iThenticate Professional Plagiarism Prevention

OPEN ACCESS

Usta Sanatçıların Anısına Özel Olarak Tasarlanan Vefa Otobüslerinin Fotografik İmge Olarak İncelenmesi

Öz

Çalışmanın amacı, sanatçı imgesinin kamusal alanda görünürlük kazanmasına aracılık eden vefa otobüslerini, fotografik imge bağlamında incelemektir. Çalışma nitel araştırma esasıyla oluşturulmuş ve verilere doküman incelemesiyle ulaşılmıştır. Araştırmanın görselleri ise betimsel içerik analiziyle irdelenmiştir. Çalışmanın evreni 2023-2025 arası yıllarda tasarlanan otobüsler olmakla birlikte sınırlılığı İstanbul özelinde toplu taşıma hizmeti sunan otobüsler olarak belirlenmiştir. Bulgular doğrultusunda Hulusi Kentmen, Barış Manço, Adile Naşit, Neşet Ertaş Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak olmak üzere 7 sanatçı anısına tasarlanan 8 otobüse ulaşılmıştır. Proje kapsamında tasarlanan otobüslerden 2'si sanatçıların doğum yıl dönümü anısına tasarlanmışken 6'sının tasarımında vefat yılları referans alınmıştır. Araçların hizmette bulunma süresi 5 araç için 1'er hafta olarak belirlenmişken 3 araç için bu süreler 15 gün olarak öngörülmüştür. Tasarımların tamamı otobüs projesi olarak uygulamaya geçmiş olmasına rağmen 3 sanatçı anısına ayrıca nostaljik tramvayda kendilerine ait şarkılar çalınmıştır. Sanata ve sanatçıya duyulan saygının fotografik imgesi olarak ortaya çıkan vefa otobüslerinin ulaşım aracı olmaktan öte sanatçı imgesine kamusal alanda görünürlük kazandıran görsel kültür nesnesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: İETT, İstanbul, vefa otobüsü, fotografik imge

Investigation of Vefa Buses Specially Designed in Memory of Master Artists as Photographic Image

Abstract

The aim of the study is to examine the loyalty buses, which mediate the visibility of the artist image in the public sphere, in the context of photographic image. The study is based on qualitative research and the data were obtained through document analysis. The visuals of the research were analyzed through descriptive content analysis. Although the universe of the study is the buses designed in the years between 2023-2025, the limitation of the study is determined as the buses providing public transportation services in Istanbul. In line with the findings, 8 buses designed in memory of 7 artists, including Hulusi Kentmen, Barış Manço, Adile Naşit, Neşet Ertaş Ferdi Tayfur, Edip Akbayram and Volkan Konak, were reached. While 2 of the buses designed within the scope of the project were designed to commemorate the birth anniversary of the artists, the design of 6 of the buses was based on the year of their death. The service period of the vehicles was determined as 1 week each for 5 vehicles, while these periods were envisaged as 15 days for 3 vehicles. Although all of the designs were implemented as bus projects, in memory of 3 artists, their songs were played on the nostalgic tram. It was concluded that the loyalty buses, which emerged as a photographic image of respect for art and artists, are not only a means of transportation, but also a visual culture object that gives visibility to the image of the artist in the public space.

Keywords: *IETT, Istanbul, vefa bus, photographic image*

Giriş

Kent kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak görülen toplu taşıma araçları günlük yaşamda kullanıcılara hızlı ve kaliteli bir ulaşım hizmeti sunmaktadır. Toplu taşıma araçlarının sayı ve çeşitliliğinin artmasıyla birlikte, boş kalan kaporta kısımları ful giydirme ya da otobüs arkası reklam uygulamaları biçiminde çeşitli görsellerle kaplanmaya başlamıştır.

İstanbul'daki toplu taşıma araçları, özellikle İETT tarafından işletilen otobüsler, metrobüsler, Tarihi Tünel ve Nostaljik Tramvay, sosyal projeler kapsamında belirli özel günlerde simgeleşmiş isimler ve olaylara atfen özel tasarımlarla giydirilmektedir. Bu doğrultuda, 2023 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının 85. yılı anısına, toplamda 8 otobüs ve 2 metrobüs olmak üzere 10 araç özel temalı görsellerle donatılarak, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ve Atatürk Haftası süresince İstanbul'un farklı hatlarında hizmete sunulmuştur (İETT, 2023b). İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ve İETT 2024'te Türkiye-Japonya Diplomatik İlişkilerinin 100. Yılı anısına özel bir otobüs tasarlamıştır. Üzerinde Türkiye ve Japonya bayraklarının yanı sıra ikili diplomatik ilişkilerin 100. yılına özel hazırlanan logonun da bulunduğu otobüs, bir hafta süreyle 32T Harbiye Askeri Müze-Cevatpaşa hattında İstanbullulara hizmete sunmak amacıyla sefere çıkarılmıştır (İETT, 2024b). Bir diğer sosyal projede 2005'te Zübeyde Hanım'ın vefatının 102. yıl dönümü vesilesiyle özel bir otobüs tasarlanarak, 14-22 Ocak tarihleri arasında 28T Topkapı-Beşiktaş hattında İstanbullulara hizmete sunulmuştur (İETT, 2025b).

Mevcut gerçeklikle birlikte belirli bir manzara, nesne ya da varlığın analojik olarak değerlendirilerek yeniden üretilmesine katkı sunan izlenimler fotografik imge olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda elde edilen herhangi bir görüntünün, mutlak surette gerçekliğe gönderme yapması beklenmektedir. Rastlantısal olmayan dağılımdaki imgelerin dizilimi tarihsel, kültürel, sosyal ya da politik içerikte olabileceği gibi bireysel bir anının görsel olarak yansıtılması olarak da temsil edilebilmektedir (Adanır, 2008). İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT), son yıllarda topluma mâl olmuş sanatçı ve figürler adına giydirilmiş otobüsler tasarlayarak "vefa otobüsü" uygulamasını başlatmıştır. Bu araçlar, üzerlerinde taşıdıkları görsel ögeler ve semboller aracılığıyla birer fotografik imge işlevi görmekte ve kamusal alanda anlam üretmektedir.

Çalışmanın amacı, sanatçı imgesinin kamusal alanda görünürlük kazanmasına aracılık eden vefa otobüslerini, fotografik imge bağlamında incelemektir.

Literatürde topluma mal olan şahsiyetleri anma etkinliği bağlamında ele alarak giydirilen otobüsler üzerinden irdeleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurması hedeflemektedir. Günümüz teknolojik gelişmeleri doğrultusunda dijital dünyanın çocukları da etkilediği sosyalleşme

1. Yöntem

Çalışma nitel araştırma esasıyla oluşturulmuş ve verilere doküman incelemesiyle ulaşılmıştır. Araştırmayla ilintili bilgi ve belgelerin sistemli bir biçimde analizini öngören doküman incelemesi, hedeflenen konu hakkında bilgiler içeren yazılı kaynakların tetkikini öngörmektedir. Bu aşamada görsel yönüyle ön plana çıkan film, belgesel resim, tablo, nesne, görsel baskı ve fotoğraflardan elde edilen bulgular üzerinden analizler gerçekleştirilmekte ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda anlamsal çıkarımda bulunulmaktadır (Wach ve Ward, 2013: 1; Deniz, Karaca ve Yurtcu, 2023: 180). Doküman incelemesi ve betimsel analize dayanan bu çalışmada gazete kupürü, kitap, ansiklopedi, kitap bölümü, tez, dergi, dijital kayıt ve İETT'nin resmi kayıtları üzerinden araştırmalarda bulunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Evreni ve Sınırlıkları

Vefa otobüsleri projesi kapsamında 2023-2025 arası yıllarda özel olarak giydirilen otobüsler araştırmanın evrenini oluştururken İstanbul özelinde hizmet sunan İETT otobüsleri çalışmanın sınırlılığı olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırma Deseni

Üzerinde çalışılan konuyla ilintili betimsel ve gerçekçi görsellerin tespit edilerek okuyucu deneyimine sunulması betimsel içerik analizinin öncelikli amacı olarak ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2010: 327-330). Bu doğrultuda, çalışmada kullanılan görseller, betimsel araştırma deseni çerçevesinde sistematik olarak incelenmiştir. Görsel materyallerin içerdiği temsili ögeler, çok katmanlı anlam yapıları ve bağlamsal ilişkiler dikkate alınarak analiz süreci titizlikle yürütülmüştür.

1.3. Araştırma Verileri ve Veri Analizi

Araştırmanın kapsamı belirlendikten sonra, dijital ortamda konuya ilişkin taramalar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, 2023-2025 yılları arasında Hulusi Kentmen, Barış Manço, Adile Naşit, Neşet Ertaş, Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına tasarlanmış toplam 8 adet vefa otobüsüne ulaşılmıştır.

Konu bağlamı merhum sanatçılar özelinde oluşturulduğu için Mustafa Kemal Atatürk, Zübeyde Hanım ve Türkiye-Japonya Diplomatik İlişkileri anısına giydirilen otobüsler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Söz konusu verilere ilişkin henüz akademik bir çalışma bulunmaması nedeniyle, elde edilen bilgiler İETT'nin resmî web sitesi ve 2023 yılı itibarıyla yayımlanan faaliyet raporları aracılığıyla doğrulanmıştır. Son aşamada ise sanatçı imgesiyle tasarlanmış otobüsler; illüstrasyon, imge, tipografi, renk, tonlama ve fotografik baskı bağlamında analiz edilerek çalışmanın bütünlüğü sağlanmıştır.

Tablo 1.

2023-2025 Arası Yıllarda Özel Olarak Tasarlanan Vefa Otobüsleri

	Açıklama	Tarih	Süre	Tasarım Türü	Otobüs Sayıs
ıtmen	111. doğum yı	20 Ocak 202	1 hafta	Otobüs	1
ço	80. doğum yıl dönür	2 Ocak 2023	1 hafta	Otobüs	1
	Vefatının 26. yılı	2025	15 gün	Otobüs	1
t	Vefatının 37. yılı	Aralık 2024	1 hafta	Otobüs	1
ş	Vefatının 12. yılı	2024	1 hafta	Otobüs	2
ur	Vefatının ardındar	2025	1 hafta	büs+Nostaljik Tra	1
yram	Vefatının ardındar	2025	15 gün	büs+Nostaljik Tra	1
nak	Vefatının ardındar	2025	15 gün	büs+Nostaljik Tra	1
			1 hafta		

Kaynak: (İETT, 2023a; İETT, 2023b; İETT, 2024a; İETT, 2024c; İETT, 2025c; İETT, 2025d).

Tablo 1'de Vefa otobüslerinin hizmette bulunma süresi ve giydirilen otobüs sayısının farklılık arz ettiği görülmektedir. Buna göre Hulusi Kentmen, Barış Manço'nun 80. doğum yıl dönümü, Adile Naşit, Neşet Ertaş ve Ferdi Tayfur anısına tasarlanan vefa otobüslerinin 1 hafta, Barış Manço'nun 26. vefat yılı, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına tasarlanan vefa otobüsünün ise 15 gün süreyle hizmet sunduğu anlaşılmaktadır. Vefa otobüslerinin hizmette bulunma süreleri dikkate alındığında vefat olgusunun daha çok önemsendiği ya da Barış Manço, Edip Akbayram ve Volkan Konak için daha fazla yas tutulduğuna dair bir izlemim oluşabilmektedir. Hulusi Kentmen, Barış Manço, Adile Naşit, Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına hizmete alınan otobüs sayısının 1 adet ile sınırlandırıldığı görülürken Neşet Ertaş'ın vefatının 12. yılı anısına tasarlanan otobüs sayısının 2 adet olduğu ve otobüslerden birinin Anadolu Yakası'nda diğerinin de Avrupa Yakası'nda sefere çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sanatçıların tamamı için vefa otobüsü tasarlanmış olmakla birlikte Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına İstiklal Caddesi'ndeki Nostaljik Tramvay'da her iki sanatçının şarkıları çalınmıştır.

2. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Hulusi Kentmen, Barış Manço, Adile Naşit, Neşet Ertaş, Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına giydirilen vefa otobüsleri görsel olarak incelenmiştir.

2.1. Hulusi Kentmen

İETT, Türk Sinema sanatçısı Hulusi Kentmen'in doğumunun 111. yıl dönümü anısına, İstinye Dereiçi-Kabataş/22 hattında hizmet sunan bir adet otobüsün dış cephesini özel olarak tasarlayıp 20 Ocak 2023'te ilk seferine çıkarmıştır. Sanatçının, Rumeli Hisarı'ndaki durakta otobüs beklediği fotoğrafına atıfta bulunmak için güzergâhın bu şekilde belirlendiği bilgisi paylaşılmıştır (İETT, 2023b).

Görsel 1. Hulusi Kentmen temalı vefa otobüsü, sol yan görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2023b).

Görsel 2. Hulusi Kentmen temalı vefa otobüsü sol arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2023b).

Görsel 1 ve 2'de Hulusi Kentmen'in alınsal olarak çekilmiş olgun yaşlardaki bir fotoğrafına yer verilmiştir. Resmi kıyafetli ve pos bıyıklı olan görseli ön plana çıkarmak için sanatçının etrafı beyaz bir haleyle çevrilmiş ve hemen arkasına film şeridi ile klaket yerleştirilerek çizgilerle helezonik bir sarmal oluşturulmuştur. İllüstrasyonun yanı sıra tipografinin de kullanıldığı tasarımda sanatçının künyesinin hemen altındaki vefat tarihi kısmına sonsuzluk (∞) simgesi yerleştirilmiştir. Yine gökyüzü ve bulutları çağrıştıran turkuaz zemin üzerine beyaz renk tonuyla iyi ki doğdun ifadesi yazılmıştır.

2.2. Barış Manço

İETT, Türk Müziğinin önde gelen isimlerinden biri olan Barış Manço'yu, doğumunun 80. yıl dönümünde anmak amacıyla bir adet otobüsün dış cephesini özel olarak tasarlayıp 2 Ocak 2023'te ilk seferine çıkarmıştır. Sanatçının, Kadıköy Recep Peker Caddesi'nde bulunan ve kendisi için özel olarak tasarlanan Barış Manço Durağı'na da uğrayan vefa otobüsü 1 hafta süreyle Kadıköy-Göztepe GZ1 hattında hizmete sunulmuştur (İETT, 2023a).

Görsel 3. Barış Manço temalı vefa otobüsü sol yan görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2023a).

Görsel 4. Barış Manço temalı vefa otobüsü ön görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2023a).

Görsel 3 ve 4'te Barış Manço'nun sağ profilden betimlenmiş uzun saçlı ve bıyıklı bir görseli yer almaktadır. Elinde gitar bulunan sanatçının donuk bir ifadeyle ufka doğru baktığı görülmektedir. Sivil kıyafetli olan bu fotoğraftaki görünürlüğünü

artırmak için sanatçının etrafı beyaz bir haleyle çevrilmiş ve hemen arkasına beyaz renkli ekose baskılar uygulanmıştır. İllüstrasyon ağırlıklı bir kompozisyonun hâkim olduğu bu tasarımda sanatçının künyesine de yer verilmiş ve künyenin hemen altındaki vefat tarihi kısmına sonsuzluk “∞” simgesi yerleştirilmiştir.

İETT, bu kez Türk Müziğinin önde gelen isimlerinden Barış Manço’yu, vefatının 26. yılında anmak amacıyla bir adet otobüsün dış cephesini özel olarak tasarlayıp 2025’te Kadıköy Meydanı’nda İstanbullular ile buluşturmuştur. Sanatçının, Kadıköy Recep Peker Caddesi'nde bulunan ve kendisi için özel olarak tasarlanan Barış Manço Durağı’na da uğrayan vefa otobüsü 15 gün boyunca 16 numaralı Kadıköy-Pendik hattında hizmete sunulmuştur (İETT, 2025c).

Görsel 5. Barış Manço temalı vefa otobüsü sol yan görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025c).

Görsel 6. Barış Manço temalı vefa otobüsü sol arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025c).

Görsel 5 ve 6'da Barış Manço'nun alınsal olarak betimlenmiş uzun saçlı, bıyıklı ve boynunda takıları bulunan bir görseli yer almaktadır. Sivil kıyafetli olan görselin görünürlüğünü artırmak için sanatçının etrafı şerit biçiminde ince bir beyaz haleyle çevrilmiş ve zemin rengi koyu olarak illüstre edilmiştir. İleriye doğru bakan sanatçının gülümsediği görülmektedir. İllüstrasyon ve tipografinin bir arada kullanıldığı kompozisyonda sanatçının kurduğu gruplar, sunduğu programlar, oynadığı filmler, verdiği ilk konser, besteleri ve aldığı ödüller kronolojik olarak siyah-beyaz görsellerle birlikte sıralanmıştır. Kaptan mahallinin hemen arkasına ise gençlik yıllarına ait olan kısa saçlı iki adet fotoğrafı yerleştirilmiştir. Otobüsün belirli yerlerine toplumsal bellekte yer edinen şarkılarındaki öğütlü sözler eklenmiş ve sanatçının orta kısımda bulunan fotoğrafının hemen arkasına *7'den 77'ye* ifadesi eklenerek hemen altına piyano klavyesi illüstrasyonu konumlandırılıştır.

2.3. Adile Naşit

İETT, Türk sinemasının önde gelen isimlerinden Adile Naşit'i vefatının 37. yılında anmak amacıyla bir adet otobüsün dış cephesini özel olarak tasarlayıp 2024'te İstanbullular ile buluşturmuştur. Sanatçının fotoğraflarının ve meslek hayatının dönüm noktalarına ilişkin bazı bilgilerin yer aldığı otobüs 17 Kadıköy-Pendik ve KM34 Kartal Metro/Topselvi-Gülsuyu Metro hatlarında 19 Aralık tarihine kadar hizmet sunmuştur (İETT, 2024c).

Görsel 7. Adile Naşit temalı vefa otobüsü sol ve arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2024c).

Görsel 8. Adile Naşit temalı vefa otobüsü sağgörünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2024c).

Görsel 7 ve 8'de Adile Naşit'in sol profilden çekilmiş geniş açılı bir fotoğrafına yer verilmiştir. Sivil kıyafetli olan sanatçının fotoğrafların tamamında güldüğü görülmektedir. İllüstrasyonun yanı sıra tipografinin de kullanıldığı tasarımda sanatçının künyesiyle birlikte sinemaya ilk girişi, sunduğu televizyon programı ve aldığı ödüller kronolojik olarak sıralanmıştır. Her bir kompozisyon yine konuyla ilintili bir sembollerle (film makarası, *Altın Portakal Ödülü* ve televizyon) sunulmuştur. Aracın arkasına ise Hababam Sınıfı'nda oynadığı Hafize Ana karakteri elindeki teneffüs ziliyle birlikte konumlandırılmıştır. Zemin rengi açık yeşil olmakla birlikte tasarımın arka fonu bitki desenleri ve çiçeklerle bezenmiştir.

2.4. Neşet Ertaş

İETT, Türk Halk Müziği'nin önde gelen ustalarından Neşet Ertaş'ı vefatının 12. yılında anmak amacıyla iki adet otobüsün dış cephesini özel olarak tasarlayıp 2024'te İstanbullular ile buluşturmuştur. Sanatçının fotoğraflarının ve özlü sözlerinin yer aldığı otobüslerden biri Anadolu Yakası diğeri ise Avrupa Yakası'nda 1 hafta süreyle İstanbullulara hizmet sunmuştur (İETT, 2024a).

Görsel 9. Neşet Ertaş temalı vefa otobüsü sol görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2024a).

Görsel 10. Neşet Ertaş temalı vefa otobüsü arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2024a).

Görsel 9 ve 10'da Neşet Ertaş'ın iki farklı profilden çekilmiş ileri yaşlardaki geniş açılı fotoğraflarına yer verilmiştir. Gözlüklü ve bıyıklı olan tasarımların birinde sanatçının resmi kıyafetli olduğu görülürken sivil kıyafetli olan diğer tasarımda sanatçının düzenlenen bir müzik etkinliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Tasarımda aşağıdan yukarıya doğru degrade uygulandığı görülmekte olup sanatçının sazından ayrılmadığı fark edilmektedir. İllüstrasyonun yanı sıra tipografinin de kullanıldığı tasarımda sanatçının sol elini yukarıya doğru kaldırdığı yerin bitimine özlü bir söz yazılmış ve içerisine vefat tarihi eklenmiştir. Sepya renk tonunun tercih edildiği bu tasarımla birlikte bozkır hayatını andıran bir atmosfer yakalanmış ve sanatçının hemen arkasına Anadolu bitki motiflerinin yanı sıra çıplak tepeler, küçük bir hortum, toz bulutu, uçan kuşlar ve yaptak dökmüş ağaçlar konumlandırılmıştır.

2.5. Ferdi Tayfur

İETT, Türk müziğinin önde gelen sanatçılarından Ferdi Tayfur'un, vefatının ardından bir anma etkinliği düzenlemiştir. Öncelikle İstiklal Caddesi'ndeki Nostaljik Tramvay'da sanatçının *Hatıran Yeter* adlı şarkısı 2 gün boyunca zaman zaman çalınarak yolculara dinletilmiş sonrasında bir adet otobüsün dış cephesi sanatçının fotoğraf ve şarkılarından alıntılanan sözleriyle illüstre edilerek İstanbullular ile buluşturulmuştur. Sanatçı anısına tasarlanan otobüs BN1 Halkalı-Eminönü hattında 14 Ocak 2024'e kadar hizmet sunmuştur (İETT, 2025a).

Görsel 11. Ferdi Tayfur temalı vefa otobüsü sol görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025a).

Görsel 12. Ferdi Tayfur temalı vefa otobüsü sol arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025a).

Görsel 11 ve 12'de Ferdi Tayfur'un gençlik yıllarına ait olduğu görülen üç adet fotoğrafı yer almaktadır. İkisinde sivil kıyafetli diğerinde ise ceketli olan sanatçının bıyıklı olduğu görülmektedir. Her bir görselde sanatçının farklı ruh hâlleri görülmekte olup soldaki görselde sanatçının tepkisiz kaldığı, arka kısımdaki profil fotoğrafında daha canlı olduğu, ortada yer alan görselde ise gülümsediği anlaşılmaktadır. İllüstrasyon ve tipografinin bir arada kullanıldığı bu kompozisyonda çoğunlukla beyaz yazı rengi veya beyaz zemin üzerine koyu renk kullanılmak koşuluyla tasarımın muhtelif yerlerine özlü sözlerle uyumlu olan mikrofon, plak, 45'lik kaset, sol anahtarı, gül motifi, kahve fincanı-cezve ve temsili bir kalp sembolü yerleştirilmiştir. Petrol mavisi renk tonunun tercih edildiği bu tasarımla birlikte arabesk bir atmosfer yakalanmış ve kırmızı renk tonuyla sanatçının adı yazılarak hemen altına doğum ve vefat tarihi eklenmiştir.

2.6. Edip Akbayram

İETT, Türk müziğinin usta sanatçılarından Edip Akbayram'ın, vefatının ardından bir anma etkinliği düzenlemiştir. Öncelikle İstiklal Caddesi'ndeki Nostaljik Tramvay'da sanatçının sevilen şarkıları gün boyunca çalınarak yolculara dinletilmiş sonrasında bir adet otobüsün dış cephesi sanatçının fotoğraf ve şarkılarından alıntılanan sözleriyle illüstre edilerek İstanbullular ile buluşturulmuştur. Sanatçı anısına tasarlanan otobüs 17 Kadıköy-Pendik hattında 5 Mart-20 Mart 2025 tarihleri arasında hizmet sunmuştur (İETT, 2025d).

Görsel 13. Edip Akbayram temalı vefa otobüsü sağgörünüm, İstanbul

Kaynak: (İETT, 2025d).

Görsel 14. Edip Akbayram temalı vefa otobüsü arka görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025d).

Görsel 13 ve 14'te Edip Akbayram'ın iki farklı profilden çekilmiş ileri yaşlardaki geniş açılı fotoğraflarına yer verilmiştir. Ak saçlı ve sivil kıyafetli olan sanatçının bir müzik etkinliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır. İllüstrasyonun yanı sıra tipografinin de kullanıldığı bu tasarımda çoğunlukla beyaz zemin üzerine sanatçının özlü özlerini içerek koyu renkte yazılar yerleştirilerek zengin bir içerik elde edilmiştir. Açık mavi ve beyaz renk tonunun tercih edildiği bu tasarımla birlikte insana huzur veren bir atmosfer yakalanmış ve İstanbul ile ilgili olduğu anlaşılan dalgalı deniz, martı ve Kızkulesi illüstrasyonları yerleştirilerek kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır. Sanatçının gülümseyerek sağ elini yukarıya doğru kaldırdığı kısma sevgi ve saygı ifadelerini içeren tipografi eklenmiş ve vefat tarihine işaret eden herhangi bir gösterime yer verilmemiştir.

2.7. Volkan Konak

İETT, ünlü sanatçı Volkan Konak'ın, vefatının ardından bir anma etkinliği düzenlemiştir. Öncelikle İstiklal Caddesi'ndeki Nostaljik Tramvay'da sanatçının şarkıları 1 hafta boyunca çalınarak yolculara dinletilmiş ardından bir adet otobüsün dış cephesi sanatçının fotoğraf ve şarkılarından alıntılanan sözleriyle illüstre edilerek İstanbullular ile buluşturulmuştur. Sanatçı anısına tasarlanan otobüs EL2 Emirgan-4. Levent metro hattında 16 Nisan 2025'e kadar hizmet sunmuştur (İETT, 2025a).

Görsel 15. Volkan Konak temalı vefa otobüsü sağgörünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025e).

Görsel 16. Volkan Konak temalı vefa otobüsü sol görünüm, İstanbul.

Kaynak: (İETT, 2025e).

Görsel 15 ve 16'da Volkan Konak'ın yakın tarihli olduğu anlaşılan dört adet fotoğrafı yer almaktadır. Sanatçının birinde sivil kıyafetli olduğu görülürken diğerlerinde konser verdiği anlaşılmaktadır. Her bir görselde sanatçının farklı ruh hâlleri görülmektedir. Görsel 15'te sanatçının gülümsemesine rağmen oldukça düşünceli olduğu görülürken alt kısımdaki her iki görselde konser verdiği sırada kendinden geçerek müzikle bütünleştiği fark edilmektedir.

İllüstrasyon ve tipografinin bir arada kullanıldığı bu kompozisyonda yeşil, turkuaz ve beyaz zemin rengi üzerine yeşil ve gri renkli tipografiler eklenmiştir. Tasarımın farklı birçok yerine yine sanatçının seslendirdiği şarkılardan alıntılanan özlü sözler konumlandırılmıştır. Kompozisyonun muhtelif yerlerine ise yazı kâğıdı-tüy, yayla hayatı ve dalgalı deniz illüstrasyonu yerleştirilerek kültürel bir bütünleşme sağlanmıştır. Mavi ve yeşil renk tonunun ağırlıklı olarak kullanıldığı bu tasarımla birlikte Karadeniz Bölgesi'ni çağrıştıran bir atmosfer yakalanmıştır. Sanatçının kollarını kartal gibi açtığı tasvirde ise üst kısma el yazısıyla Kuzeyin Oğlu ve Volkan Konak ifadeleri yazılmıştır. Diğerlerinden farklı olan bu kompozisyonda sanatçının doğum ve vefat tarihini gösteren herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

Tartışma ve Sonuç

Vefa otobüsü uygulaması, hakkında anma etkinliği düzenlenen sanatçıların doğum veya vefat tarihleriyle ilişkili dönemlerde, öngörülen zaman aralığında İstanbullulara toplu taşıma hizmeti sunmayı amaçlayan bir proje olarak ortaya çıkmıştır (İETT, 2023a). 2023 yılı itibarıyla başlayan uygulama hâlâ devam etmektedir. Şu ana kadar giydirilen toplam araç sayısı yedi olmakla birlikte bu araçlardan biri Barış Manço'nun 80. doğum yıl dönümü diğeri ise 26. vefat yılı anısına tasarlanmıştır. Bu bağlamda Hulusi Kentmen'in doğum yıl dönümü anısına bir adet otobüsün tasarlandığı görülürken Barış Manço, Adile Naşit ve Neşet Ertaş'ın vefat yılları anısına vefa otobüsü tasarlandığı anlaşılmaktadır. Yine 2025 yılında vefat eden ve henüz sene-i devriyesini tamamlamayan Ferdi Tayfur, Edip Akbayram ve Volkan Konak anısına da vefa otobüsü tasarlanmıştır.

Uygulama kapsamında tasarlanan otobüslerden 2'si sanatçıların doğum yıl dönümü anısına tasarlanmışken, 5'inin tasarımında vefat yılı referans alınmıştır. Araçların hizmette bulunma süresi 5 araç için 1'er hafta olarak belirlenmişken, 3 araç için bu süreler 15 gün olarak öngörülmüştür. Tasarımların tamamı otobüs projesi olarak uygulamaya geçmiş olmasına rağmen, 3 sanatçı anısına nostaljik tramvayda kendilerine ait şarkılar çalınmıştır. Öngörülen sürenin uzunluğu, sanatçıların toplumdaki yeri ve hafızadaki etkisiyle ilişkilendirilebilirken; bazı sanatçılar için nostaljik tramvayda şarkılarının çalınması ise uygulamanın işitsel boyutunun da olduğunu göstermektedir.

Vefa otobüslerinin giydirme sürecinde belirli bir standart olmamakla birlikte, hazırlanan her bir otobüs içeriğe uygun renk ve dokuya göre tasarlanmaktadır. Bu bağlamda gerek arka fon, gerekse kompozisyonda kullanılan renk ve tonlamalar bilinçli olarak seçilmekte ve sanatçının alışılagelen

karakteristik özelliklerini yansıtacak biçimde çalışma alanına yansıtılmaktadır (Kırklareli Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, 2025). Bu bağlamda analiz edilen otobüslerin her birinde, sanatçıların karakteristik özelliklerini yansıtan özel tasarımlar kullanıldığı görülmektedir. Buna göre Hulusi Kentmen anısına tasarlanan otobüste canlılık ve mutluluğu çağrıştıran sarı renk tercih edilmişken, Barış Manço anısına tasarlanan her iki otobüste profesyonellik ve ciddiyetle ilişkilendirilen lacivertin farklı tonları kullanılmıştır. Adile Naşit anısına tasarlanan otobüsün, masumiyet ve saflığın göstergesi olan beyaz zemin üzerine tasarlandığı; Neşet Ertaş anısına tasarlanan otobüslerin ise romantizm ve nostaljinin göstergesi olan sepya renk tonunda olduğu anlaşılmaktadır. Ferdi Tayfur anısına tasarlanan otobüste ağırlıklı olarak istikrar ve başarıyı çağrıştıran petrol mavisinin tonları kullanılmışken Edip Akbayram anısına tasarlanan otobüste ferahlık ve huzur hissiyle özdeşleştirilen açık mavinin tonları kullanılmıştır. Volkan Konak anısına tasarlanan otobüste ise coğrafik bir nitelemenin yansıması görülmekte olup tasarımda kullanılan mavi, yeşil ve beyaz renk tonuyla Karadeniz coğrafyasına vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin yakından tanıdığı değerli şahsiyetlerin anısına, belirli tarihlerde tematik otobüslerin tasarlandığı bilinmektedir. Toplumun önemsediği ve rol model olarak aldığı bu isimlerden her birinin özelde belirli bir hayran kitlesi olsa da toplumsal bağlamda bu sanatçıların geniş bir kesimine hitap ettiği bilinmektedir. Nitekim toplumun birçok kesimi tarafından Hulusi Kentmen'in baba, Adile Naşit'in anne veya teyze, Barış Manço'nun ise abi figürüyle özdeşleştirilmesi, bu sanatçıların toplum içerisindeki yerini ve değerini ortaya koymaktadır. Söz konusu şahsiyetler yalnızca sanatçı kimlikleriyle değil, toplumun gündelik yaşamına kattıkları sembolik roller aracılığıyla da hatırlanmaktadır. Dolayısıyla, bu figürlerin anısına tasarlanan vefa otobüslerinin, ulaşım aracı olmanın ötesinde, kültürel sürekliliğe katkı sağlayan kamusal bir simge olduğu anlaşılmaktadır.

Topluma mâl olmuş sanatçıların anısına tasarlanan vefa otobüsleri hem sanata duyulan saygıyı görünür kılmakta hem de kent sakinlerinin günlük yaşamında estetik bir farkındalık oluşturmaktadır. Bu uygulama, ticari amaçlı araç giydirmelerinden farklı olarak, taşıdığı güçlü duygusal ve kültürel çağrışımlarla sanatçı imgesinin toplumsal zeminde yeniden üretilmesine aracılık etmektedir. Bu bağlamda vefa otobüslerinin yalnızca bir ulaşım aracı olmadığı sanatçı imgesine kamusal alanda görünürlük kazandıran birer görsel kültür nesnesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaklar

Adanır, O. (2008). Fotografik imge ve sayısal görüntü. *Art-E Sanat Dergisi*, 1(1).

Deniz, M., Karaca, N. ve Yurtcu, O. (2023). Okul yöneticilerinin karar verme stillerine dair araştırmaları: 2014-2022 yılları arasındaki lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 81, (s.176-185). doi: 10.7816/ulakbilge11-81-06

İETT. (2023a).İETT'den Barış https://iett.istanbul/ Manço sürprizi. arsiv/38025/ettden-baris-manco-surprizi

İETT. (2023b). İETT'den 10 Kasım'a özel 10 araç. https://iett.istanbul/arsiv/38107/ettden-10-kasma-ozel-10-arac

İETT.(2023b). İETT'den Hulusi Kentmen sürprizi. https://iett.istanbul/arsiv/38032/ettden-hulusi-kentmen-surprizi

İETT. (2024a). İETT'den Neşet Ertaş için vefa otobüsü. https://iett.istanbul/ arsiv/38251/ettden-neset-ertas-cn-vefa-otobusu

İETT. (2024b). İBB ve İETT'den Türkiye-Japonya 100. Yılı için özel otobüs. *İETT*.https://www.iett.istanbul/arsiv/38270/bb-ve-ettden-turkye---japonya-100yl-cn-ozel-o

İETT. (2024c).İETT'den Adile Naşit için vefa otobüsü. https://iett.istanbul/ arsiv/38283/ettden-adle-nast-cn-vefa-otobusu

İETT. (2025a).İETT'den Ferdi Tayfur için tramvay ve otobüs. https:// iett.istanbul/arsiv/38291/ettden-ferd-tayfur-cn-tramvay-ve-otobus

İETT. (2025b).Zübeyde Hanım için https://iett.istanbul/ özel otobüs. press/3168/zubeyde-hanm-cn-ozel-otobus

İETT. (2025c). İETT'den Barış Manço'ya özel vefa otobüsü. https://iett.istanbul/ arsiv/38298/ettden-bars-mancoya-ozel-vefa-otobusu

İETT. (2025d). İETT'den Edip Akbayram'a özel tramvay ve otobüs seferleri. https://iett.istanbul/arsiv/38311/ettden-edp-akbayrama-ozel-tramvay-ve-otobus-s

İETT. (2025e).İETT'den Volkan https://iett.istanbul/ Konak'a vefa. arsiv/38313/ettden-volkan-konaka-vefa

Kırklareli Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi. (2025). Renklerin anlamları. https://klusemlms.klu.edu.tr/beyaz-masumiyet-saflik-renginin-anlami-ve-etkileri

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Wach, E. ve Ward, R. (2013, 1 Ağustos). Learning About Qualitative Document Analysis. https://open-docs.ids.ac.uk/opendocs/handle/20.500.12413/2989

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The author declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons NonCommercial license Attribution International License).